

I. HEYDRICHŮV PŘÍCHOD DO PROTEKTORÁTU

NĚMECKÁ NADVLÁDA ZA NEURATHA – PRAGMATICKÁ LINIE NUCENÉ SPOLUPRÁCE – SÍLÍCÍ ODBOJOVÉ HNUTÍ – VÝMĚNA PROTEKTORŮ 27. ZÁŘÍ 1941 – VYHLÁŠENÍ STANNÉHO PRÁVA A VLNA POPRAV – ZATČENÍ PŘEDSEDY VLÁDY ELIÁŠE – AKCE SOKOL – ZLOMENÍ ČESKÉ PROTEKTORÁTNÍ SPRÁVY

Historické datum 27. září 1941 představuje zlomový okamžik v dějinách protektorátu. V ten den překotně skončilo relativně nejmírnější období okupace, během kterého v českých zemích sílilo odbojové hnutí, české úřady si uchovávaly určitý vliv a němečtí okupanti se s výjimkou 17. listopadu 1939 zdržovali masových represí a poprav.

První říšský protektor, aristokratický a noblesní Konstantin von Neurath, byl k tomuto datu na pokyn říšského kancléře a vůdce Adolfa Hitlera dočasně odvolán z funkce pro údajné otřesené zdraví. Nahradil jej obávaný šéf *Hlavního říšského bezpečnostního úřadu* (RSHA) Reinhard Heydrich, osmatřicetiletý *Obergruppenführer* (generál) SS, kterého doprovázela pověst nesmlouvavého a krutého vykonavatele Hitlerových rozkazů. Nikdo z domácího odboje ani londýnského exilu nepochyboval, že s novým zastupujícím říšským protektorem nadcházejí zlé časy.

V německé správě protektorátu zvítězilo radikální křídlo, dosud reprezentované především státním tajemníkem na úřadu říšského protektora K. H. Frankem, který vůči Čechům vždy prosazoval brutální metody a tvrdý

postup a usiloval rovněž o spuštění urychlené germanizace okupovaného území. Na Neuratha si v Berlíně vytrvale stěžoval a zřejmě se chtěl sám stát říšským protektorem. Argumentoval, že Neurath není schopen zakročit proti protektorátním představitelům, kteří německé správě přerůstají přes hlavu, neumí si poradit se sílícím českým odbojem, Němci se jeho vinou nemohou v protektorátu cítit jako páni, jednota říše je prý ohrožena (ve výnosu o zřízení protektorátu z 16. března 1939 bylo území protektorátu definováno jako integrální součást Velkoněmecké říše, byť s jistou autonomií). České vnitrozemí přitom mělo pro Německo a jeho vedení světové války naprosto rozhodující strategický význam: představovalo silně

Neurath přišel navštívit německé vojáky do pražské sřešovické nemocnice (1940). Za okupace Praha sloužila Wehrmachtu jako lazaretní město.

16. BŘEZEN 1939



PRVNÍ ŘÍŠSKÝ PROTEKTOR



Jeho úřadování v Praze časově vymezuje první a relativně nejmírnější období dějin protektorátu (18. 3. 1939–27. 9. 1941). Neurath nebyl výrazným stoupencem nacistu (do NSDAP a SS vstoupil až v roce 1937) a do společnosti pohlavárů SS a okupační správy příliš nezapadal. Odlišovala ho od nich celá řada znaků: šlechtický původ, pruské vystupování, kvalitní vzdělání, diplomatická kariéra ještě z přednacistické éry

a v neposlední řadě také věk. V době uvedení do úřadu v Praze mu bylo 66 let.

Neurath se narodil 2. února 1873 ve městě Württemberg v době situované rodinně. Vystudoval práva na tehdy věhlasných univerzitách v Tübingenu a Berlíně. V osmadvaceti letech vstoupil do diplomatických služeb. Ještě za doby německého císařství působil v Londýně a Istanbulu (za první světové války byl vyslancem v Turecku). Revoluce a zánik císařství v zimě roku 1918 jeho kariérou nijak neotřásl. Za výmarské republiky pracoval na diplomatických postech v Dánsku, Itálii a Velké Británii. V roce 1932 se dokonce stal ministrem zahraničí ve vládě von Papena (ještě před nástupem Hitlera k moci). Když o několik měsíců později nový kancléř Adolf Hitler rekonstruoval vládu, ponechal Neuratha ve funkci, přestože v té době nebyl členem NSDAP.

Neurathovi se příliš nezamlouvaly Hitlerovy plány na rychlé ovládnutí Evropy. V roce 1937 sice vstoupil do strany i SS (získal hodnost Obergruppenführera), nicméně své pochybnosti o nebezpečném směřování zahraniční politiky před Hitlerem neskrýval. Ten ho o rok později z ministerstva zahraničí odvolal a nahradil ho přesvědčeným

nacistou Joachimem von Ribbentropem. Neurath zůstal ministrem bez portfeje. Ve druhé polovině března 1939 byl vyslán do Prahy a jmenován říšským protektorem.

Koncem září 1941 Hitler usoudil, že Neurath svůj úkol v Praze nezvládá, a přinutil ho k dočasnému odstoupení, oficiálně ze zdravotních důvodů. Do českých zemí se už nevrátil. Zastupovali ho Heydrich a po něm Daluge. V roce 1943 říšský kancléř přikročil k další rošádě ve vedení protektorátu, při které Neurath zcela vypadl ze hry: jmenoval K. H. Franka německým ministrem pro Čechy a Moravu, čímž z něj udělal nejlivnější osobu v protektorátu. Význam říšského protektora poklesl až na druhou příčku. Oslabenou funkci převzal nový stálý protektor Frick.

Na podzim roku 1945 Neurath stanul na lavici obžalovaných v norimberském soudním procesu s předními nacistickými válečnými zločinci. Soud uznal jeho vinu a poslal ho na 15 let do vězení. Trest si odpykával ve speciální věznicí pro válečné zločince v berlínském Spandau. V roce 1954 byl propuštěn ze zdravotních důvodů (jako osmdesátiletý). Krátce nato, 14. srpna 1956, zemřel v německém městě Enzweihingen.



Služební vůz prvního říšského protektora.



industrializované zázemí se spoustou zbrojovek a kvalifikovanými dělníky a dále také teritorium vklíněné tehdy jako slovanský výběžek do německého jazykového prostoru předurčené k poněmčení „v první řadě“.

Neurath nepatřil mezi přesvědčené nacisty a otevřená brutalita mu byla cizí. Popravy a deportace studentů do koncentračních táborů 17. listopadu 1939 nenařídil, přestože za ně jako protektor pochopitelně nesl spoluodpovědnost. S českými představiteli protektorátu, zejména s prezidentem Emilem Háchou a předsedou vlády Aloisem Eliášem, jednal zdvořile, a dokonce s určitým respektem. Na rozdíl od Franka vůči nim netrpěl rasovými předsudky a snad i chápal, že území protektorátu je české národní teritorium. Usiloval především o udržení klidu. Od gestapa věděl, že Hácha s Eliášem udržují tajný kontakt s odbojem, ale nezasáhl proti nim. Znal dokonce i Eliášovy soukromé názory: ten nacisty nazýval „bestiemi“ a K. H. Franka „odporným krokodýlem“. Českým ministerstvům a státním úřadům Neurath ponechal určité kompetence vyplývající z výnosu o zřízení protektorátu. To mnohé jeho spolustraníky překvapovalo: nacisté přece dohody a sliby dodržovat nemusí! Na vlivných místech tak zůstávali úředníci s často prvorepublikovou minulostí a vlasteneckým, nebo dokonce protinacistickým smýšlením. První říšský protektor touto cestou prosazoval linii pragmatické nucené spolupráce s osobnostmi, které se těšily u domácího obyvatelstva alespoň minimální autoritě. Od českých představitelů nečekal a ani nežádal nadšení, které by stálo v příkrém rozporu se smýšlením naprosté většiny veřejnosti. Naopak, protektorátní prezident a vláda měli jít veřejnosti příkladem svou pragmatickou servilitou: také nemáme Němce rádi, ale nezbyvá nám v tuto chvíli nic jiného, než s nimi v nutné míře spolupracovat, aby to nebylo ještě horší, chceme tyto těžké časy přečkat v klidu a s co nejmenšími ztrátami, a co bude dál, to se teprve uvidí...

Čeští fašisté kolem generála Rudolfa Gajdy byli odstaveni na vedlejší kolej už krátce po 15. březnu 1939 (mimo jiné pro svou dřívější protiněmeckou orientaci). Pronacistické, tzv. aktivistické skupinky vedené novinářem Emanuelem Moravcem naproti tomu uplatňovaly svůj vliv pouze ve sdělovacích prostředcích, do státní správy pronikaly jen v omezené míře. Sami protektorátní představitelé je bojkotovali.

Neurath během své vlády nijak nepotlačoval ani české národní cítění. Snad nikdy nevycházelo tolik knih o české historii jako v prvních dvou

Říšský protektor
Neurath (vpravo)
po svém příjezdu
na Pražský hrad
5. dubna 1939.



letech existence protektorátu. Až do června 1941 se přitom nemusel potýkat s výraznějšími ozbrojenými akcemi odboje a při jeho potírání každopádně volil mírnější prostředky než jeho pozdější nástupci R. Heydrich, K. Dalugee a W. Frick. Organizace *Obrana národa* sice už od léta 1939 vytrvale připravovala povstání (v praxi naprosto neuskutečnitelné!), avšak k napadání a vraždám německých úředníků a vojáků až na výjimky nedocházelo. Domácí odboj i londýnský exil tak chtěly předejít krvavým represím, které by jistě v odvetě následovaly.

Napadení Sovětského svazu nacistickým Německem 22. června 1941 ale významně změnilo situaci. Lze dokonce konstatovat, že právě tato událost vedla o čtvrt roku později k výměně protektorů v Praze. V českých zemích se během léta zaktivizoval do té doby pasivní komunistický odboj. Moskevská centrála vyzvala československé komunisty k ozbrojenému boji proti okupantům, vedenému všemi dostupnými prostředky (naopak předtím je nabádala, aby se do imperialistické války mezi Německem a Velkou Británií nezapojovali a obnovu Československa dokonce označovala za plán sloužící zájmům imperialismu). Vzrostl počet sabotáží i bombových útoků. RSHA tehdy vyhodnotil české komunistické hnutí jako nejsilnější ze všech okupovaných zemí. V období mezi 14. a 21. zářím 1941 se domácím odboji podařilo za pomoci londýnského rozhlasu zorganizovat velmi úspěšnou masovou akci: bojkot protektorátního tisku. Lidé si na jeden týden přestali kupovat noviny a demonstrovali tak před německými okupanty národní jednotu a sílu. Nacisté zpozorněli: budou Češi takto jednotní i v případě povstání? 17. září 1941 se v Praze sešli zástupci gestapa, SD (Bezpečnostní služba) a SS a shodli se, že je třeba podat Hitlerovi zprávu o velmi kritické situaci v protektorátu.

Hitler, zavalený rovněž Frankovými stížnostmi na Neuratha, pochopil, že musí jednat. Rozhodl se nejen pro výměnu protektorů, ale především pro změnu politiky vůči Čechům a české části vedení protektorátu. Říšský kancléř, který se o Čechách vyjadřoval s despektem jako o Mongolech, rozhodně nepatřil mezi příznivce zachování české autonomie (jejím zrušením vyhrožoval již kolem událostí ze 17. listopadu 1939). Podpořil tehdy linii prosazovanou K. H. Frankem: od 27. září 1941 se bude po českých protektorátních



Říšský protektor (vpravo) ve své kanceláři na Pražském hradě. Uprostřed státní tajemník a velitel policie K. H. Frank.

27. ZÁŘÍ 1941

ZASTUPUJÍCÍ ŘÍŠSKÝ PROTEKTOR



Personifikovaný symbol nacistické krutovlády v protektorátu. S jeho jménem jsou spojeny jak těžké represe během jeho úřadování na podzim 1941 (v období prvního stanného práva), tak i teror po atentátu na jaře a v létě 1942 (v období druhého stanného práva, tzv. heydrichiády). Avšak jeho politické a válečné zločiny se ani zdaleka neomezovaly jen na české země. Nebýt atentátu, zůstalo by jeho působení v protektorátu pouhou epizodou v jeho kariéře „kata“. Heydrich vedl represivní aparát celého nacistického Německa. Odpovídal mimo jiné i za tzv. konečné řešení židovské otázky, které naplánoval a v první fázi přímo řídil.

Heydrich byl přesvědčeným nacistou. Jako jeden z mála mužů z nejužšího vedení Německa ztělesňoval nacistické ideály a propagandou zidealizovaného nordického člověka. Zatímco Hitler s Himmlerem byli menšího vzrůstu a fyzicky slabí, Goebbels dokonce dopadal na nohu a Göring naopak trpěl silnou nadváhou, Heydrich představoval árijského hrdinu: byl vysoký, štíhlý, atletické postavy, modrooký blondák čistě nordických rysů, s protáhlým „koňským“ obličejem, fyzicky velmi zdatný, zdravý, odvážný, inteligentní, vojensky strohý a nemilosrdný.

Jeho tvrdost a bezcitnost udivovala i mnohé jeho podřízené. Vzbuzoval strach ve vlastních řadách. Říkalo se mu „muž se železným srdcem“. Ačkoliv se stavěl do pozice fanatika, podobně jako mnozí další z nacistických pohlavárů byl současně nevypočitatelný a sledoval především vlastní prospěch.

Reinhard Tristan Eugen Heydrich se narodil 7. března 1904 v německém městě Halle v rodině operního pěvce a hudebního skladatele. Po absolvování gymnázia nastoupil k německému námořnictvu. Rýsovala se před ním slibná vojenská kariéra. Rychle stoupal vzhůru a po několika letech dosáhl hodnosti nadporučíka. Avšak v roce 1931 byl kvůli milostné pletce od námořnictva náhle vyhozen a degradován na vojína. Ač byl zasnouben, udržoval poměr s jinou dívkou, což se tehdy neslučovalo se ctí německého důstojníka.

1. července 1931 vstoupil do NSDAP a SS. Svým rázným přístupem okamžitě zaujal říšského vedoucího SS Heinricha Himmlera, který ho už po několika týdnech jmenoval velitelem zpravodajské služby SS. O rok později se jeho oddělení přejmenovalo na SD (Sicherheitsdienst, Bezpečnostní služba). Heydrich postoupil také do funkce zástupce říšského vedoucího SS H. Himmlera a byla mu udělena hodnost Standartenführera.

Himmlerovým zástupcem zůstal i po uchopení moci nacisty počátkem roku 1933, kdy oba přešli nejprve na policejní ředitelství v Mnichově (kde odpovídali za zřízení prvního koncentračního tábora v Dachau) a o rok později do vedení gestapa. Během tzv. noci dlouhých nožů na přelomu června a července 1934 se Heydrich spolupodílel na likvidaci nepohodlné skupiny kolem zakladatele SA Ernsta Röhma.

V souvislosti s tím, jak se v následujících letech rozrůstala SS a měnila se na široce strukturovaný stát ve státě, Heydrich, stále podřízený Himmlerovi, postupně přebíral bezpečnostní aparát nacistického Německa plně do svých rukou. V roce 1936 se ujal

velení SIPO (Sicherheitspolizei, Bezpečnostní policie). O tři roky později postoupil do funkce šéfa RSHA (Hlavního říšského bezpečnostního úřadu), pod který spadaly všechny bezpečnostní složky nacistického režimu (gestapo, SD, SIPO a další). Napříště vystupoval v hodnosti generála policie a Obergruppenführera SS. Potíral politickou opozici v Německu a organizoval provokace proti sousedním zemím (např. údajné přepadení německého vysíláče v Gliwicích polskými vojáky koncem srpna 1939, které posloužilo jako záminka k rozpoutání světové války).

Krutý a nesmlouvavý šéf RSHA se plně ztotožňoval s nacistickou ideologií získávání nového životního prostoru pro germánské obyvatelstvo. Židy a Slovany pohrdal. Tři týdny po vypuknutí světové války, 21. září 1939, vydal tajnou směrnicí o zacházení se Židy, která pak platila až do tzv. konečného řešení koncem roku 1941. Mezitím pracoval na přípravě vyhlazovacího plánu. V lednu 1942 vedl organizační konferenci ve Wannsee, na které bylo masově vyhlazování evropských Židů doladěno. Hlavní fáze vyražování evropských Židů v letech 1942 a 1943 dokonce nesla jeho jméno: Operace Reinhard.

Úřad zastupujícího říšského protektora v Čechách a na Moravě Heydrich převzal 27. září 1941. Do května 1942 splnil všechny Hitlerem zadané úkoly a měl být převelen do Francie, aby nastolil pořádek také tam. Avšak těsně předtím zasáhli Gabčík s Kubišem... 4. června 1942 Heydrich nečekaně podlehl následkům atentátu: v prvních dnech se jeho stav zlepšoval a zdálo se, že přežije. Dva dny před smrtí prý citoval říšskému vedoucímu SS Himmlerovi, který ho přišel do pražské nemocnice Na Bulovce navštívit, pasáž z libreta opery svého otce Amen: „Svět je jako kolovrátek, kterým otočí Všemohoucí, všichni musíme tancovat podle melodie, která je zrovna na válečku.“ To byla poslední zdokumentovaná slova jednoho z předních nacistických válečných zločinců.



představitelích vyžadovat jen bezpodmínečnou loajalitu a český domácí odboj bude se vši tvrdostí potlačen. Hitler se rozhodl vyslat do protektorátu svého nejlepšího muže: hlavu celého bezpečnostního aparátu nacistického Německa, generála Reinharda Heydricha.

„Když někde vidím ohrožení jednoty říše, vždy vyberu jednoho z vedoucích SS a pošlu ho tam, aby jednotu říše obnovil,“ sdělil Hitler Heydrichovi, když ho pověřil novým úkolem.

Česká tisková kancelář (ČTK) přinesla v sobotu 27. září 1941 následující zprávu: „Říšský protektor v Čechách a na Moravě, říšský ministr svobodný pán von Neurath považoval za nutné navrhnout vůdci, aby mu udělil delší dovolenou za účelem obnovení jeho otřeseného zdraví. Vůdce nemohl za těchto okolností nevyhovět žádosti říšského protektora a pověřil SS-Obergruppenführera a generála policie Reinharda Heydricha na dobu nemoci říšského ministra von Neuratha výkonem funkce zastupujícího říšského protektora v Čechách a na Moravě.“

Hitler doufal, že Heydrich obnoví v českých zemích během několika týdnů nebo měsíců pořádek a potom se bude moci opět vrátit k plnění svých hlavních úkolů v Berlíně: především k organizaci tzv. konečného řešení židovské otázky (vyhlazování Židů v plynových komorách, které začalo v prosinci 1941). Neměl v úmyslu ponechat Heydricha v Praze natrvalo. Proto ho jmenoval pouze zastupujícím říšským protektorem. Avšak ani Neurath se po svém „uzdravení“ už neměl do protektorátu vrátit. Hitler zřejmě zvažoval, že po Heydrichovi jmenuje stálým protektorem K. H. Franka.

Na Pražský hrad přijel Heydrich v neděli 28. září 1941 – v den svátku patrona českých zemí svatého Václava, což zřejmě nebyla náhoda. Podle vlastních

Nový protektor Reinhard Heydrich při nástupní audienci u prezidenta Emila Háchy. Prezident tehdy zvažoval abdikaci. Dokonce sepsal příslušné prohlášení, ale nakonec ho neodeslal.





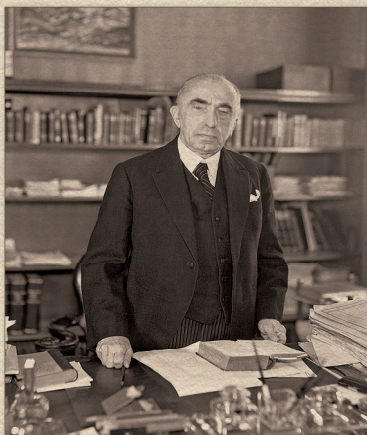
Český primátor Prahy v letech 1939 a 1940 Otakar Klapka. Spolupracovník předsedy vlády Eliáše a domácího odboje. V roce 1941 byl zatčen a během Heydrichova úřadování, krátce po vyhlášení stanného práva, popraven.

slov přicházel do českých zemí jako „nepřítel všech nepřátel a ochránce všeho německého“. Na nádvoří Hradu ho uvítala řinčivá vojenská melodie *Preussens Gloria*, řízné vojenské povely a nastoupená čestná jednotka SS v nablýskaných holínkách. Nový protektor před ní propochodoval se zdviženou pravicí a v druhé ruce svíral kord (mimochodem, byl zdatný šermíř). Když dozněla hudba, stiskl si ruku s druhým nejvyšším německým představitelem v protektorátu, státním tajemníkem a velitelem policie K. H. Frankem, rivalem a oponentem odvolaného Neuratha. Spojovalo je mnohé: nacistické přesvědčení, nenávisť k Čechům a brutalita. Toho dne, 28. září 1941, zavedli tito dva vysocí, štíhlí muži v esesáckých uniformách v českém vnitrozemí krutovládu.

Protektorátní rozhlas ještě téhož dne tlumočil první nařízení nového vládce: „*Vyhlašuji na ochranu zájmů říše s účinností od 28. září 1941 dvanácti hodin až na další na území Protektorátu Čechy a Morava civilní stav výjimečný. Všechny činy, jimiž jsou porušovány veřejný pořádek, hospodářský život nebo pracovní mír, jakož i nedovolené chování střelných zbraní, traskavin nebo střeliva, podléhájí stannému právu. To se týká také všeho srocování, shromažďování v uzavřených místnostech i na veřejných ulicích. Proti rozsudkům stanných soudů není odvolání. Rozsudky se vykonávají ihned zastřelením nebo oběšením. Podepsán: Heydrich.*“ Okamžitě se spouští vlna zatýkání. V Praze a Brně zasedají stanné soudy. Jejich řízení je zkráceno často jen na několik minut. Stanné právo se totiž obejde bez dokazování i bez obhajoby. Pouze se předčítají jména zatčených



Nejvýše postavení představitelé české části protektorátní správy před 28. září 1941: prezident Hácha (vlevo) a předseda vlády Eliáš společně čekají na příchod Nového roku 1941.



Nejvyšší český představitel protektorátu. Ve funkci přečkal celé období okupace, od března 1939 až do května 1945, a to navzdory vysokému věku a vážným zdravotním problémům (poválečný soud ho dokonce zbavil odpovědnosti za jeho jednání v období od počátku roku 1943). Ačkoliv ho ve své době mnozí považovali za kolaboranta, on sám chápal přijetí funkce protektorátního prezidenta jen jako osobní obět pro český národ. Nenesl prakticky žádnou spoluodpovědnost za represe (takové pravomoci česká část protektorátní správy ani neměla). Už v samotném výnosu o zřízení protektorátu z 16. března 1939 mu byly přiřknuty jen malé kompetence loutkového prezidenta. Svým proněmeckým vystupováním se snažil mírnit represe a útlak. Hácha se narodil 17. července 1872 v Trhových Svinech v jižních Čechách. Vystudoval právnickou fakultu v Praze a brzy získal renomé erudovaného právníka, znalce mezinárodních vztahů a vědeckého pracovníka. Za starého Rakouska pracoval jako státní úředník na Zemském výboru Království českého a jako rada Nejvyššího správního dvora ve Vídni. Za první světové války se zapojil do činnosti prvního odboje (protirakouského).

Po vzniku Československé republiky byl jmenován soudcem Nejvyššího správního

soudu, v roce 1925 jeho předsedou. Později působil u mezinárodního soudního dvora v Haagu a stal se členem legislativní rady československé vlády. Záběr jeho činnosti byl opravdu velmi široký: publikoval stati o mezinárodním a anglosaském právu, překládal dokonce anglickou literaturu. To vše přispívalo k jeho velmi dobré pověsti. Když se po Mnichovu a abdikaci prezidenta Edvarda Beneše na podzim 1938 hledal nový prezident Česko-Slovenska (tzv. druhé republiky), jevil se Hácha jako nejpříjemnější kandidát. 30. listopadu 1938 se ujal prezidentského úřadu. Už tehdy se ale česko-slovenská zahraniční politika orientovala na Berlín.

Hácha usiloval o udržení jednoty státu a především o zachování jeho plné suverenity. Počátkem března 1939 se připojil k pokusu o svržení nejradikálnějších slovenských autonomistů vedených Jozefem Tisem. Avšak zásah československé armády na Slovensku jen uspěl Hitlerovo rozhodnutí obsadit české země. Hácha usoudil, že akce na Slovensku byla chyba a v předvečer hrozící okupace, 14. března 1939, překotně odcestoval do Berlína na jednání s Hitlerem (doprovázel ho i ministr zahraničí František Chvalkovský). Podle pozdější nacistické dezinterpretace prý přijel požádat říšského kancléře a vůdce Hitlera, aby „vzal české země pod ochranu Velkoněmecké říše“. Ve skutečnosti se Hácha pokoušel dojednat zachování české státnosti. Vyslovil před Hitlerem souhlas s nezávislostí Slovenska a nabídl mu demilitarizaci českých zemí. Hitler ale trval na vojenském obsazení vnitrozemí a jeho připojení k Velkoněmecké říši. Hácha souhlasil až po velmi silném nátlaku a vyhrožování „brachiálním násilím“ a bombardováním Prahy.

15. března 1939 vstoupila německá vojska do českého vnitrozemí. Následující den nabyl platnosti Hitlerův výnos o zřízení protektorátu, kterým české země definitivně ztrácely státní svrchovanost. Hácha se až

z rozhlasu dozvěděl, že zůstává prezidentem, byť pouze protektorátním. Rozhodl se ponižující roli přijmout...

V prvním období protektorátu se Hácha pokoušel o samostatnou politiku. V říjnu 1939 odmítl slib věrnosti Velkoněmecké říši. Po 17. listopadu 1939 protestoval u říšského protektora Konstantina von Neuratha proti deportaci vysokoškolských studentů do koncentračních táborů a žádal jejich propuštění. Dostával se do sporů nejen s německým nacistou K. H. Frankem, ale i s českým aktivistou a kolaborantem E. Moravcem. Udržoval také spojení s londýnským exilem. V dubnu 1941 dokonce zaslal exilovému prezidentu Benešovi tajnou depeši, ve které mu navrhl společný postup a uznal jeho autoritu. Beneš mu v tajné odpovědi poděkoval.

Říšský protektor Neurath měl pro Háchu určitou slabost. Oba patřili ke generaci ze staré císařské školy: spojovalo je kvalitní vzdělání, noblesní vystupování, renomé erudovaných odborníků na mezinárodní vztahy.

Hácha několikrát uvažoval o odstoupení (zejména po 17. listopadu 1939 a po 27. září 1941). Napodruhé dokonce sepsal abdikáční dopis, ale nakonec ho neodeslal. Nový protektor R. Heydrich ho přitlačil k loajální a bezvýhradné spolupráci s německou okupační správou. Z Háchy se stala pouhá loutka podporující okupanty a zlomený, zoufalý muž. Po roce 1941 mu nedůvěřoval ani odboj a česká veřejnost, ani nacističtí okupanti a čeští kolaboranti z nové protektorátní vlády. Pouze exilový prezident Beneš měl s Háchou určitý soucit. Ve svých rozhlasových projevech ho nenapadal a zřejmě chápal jeho nelehkou pozici. O jejich tajné korespondenci z dubna 1941 pochopitelně nemohl veřejně promluvit.

13. května 1945 byl Hácha zatčen a převezen do pražské vězeňské nemocnice na Pankráci. Tam 27. června zemřel.



Eliáš (uprostřed) spolu
s dalšími protektorátními
představiteli
na setkání s tiskem.

a jejich provinění a hned vzápětí rozsudky. Ty jsou vykonávány bezprostředně, během několika hodin. Mnohdy nejsou obžalovaní k soudům vůbec předvedeni. Směřují rovnou na popraviště.

Hned 28. září 1941 přichází šéf pražského gestapa, Standartenführer SS Hans U. Geschke, zatknout i předsedu protektorátní vlády Aloise Eliáše. Rozhlas o jeho zadržení informuje až následující den: „Z nařízení zastupujícího říšského protektora SS-Obergruppenführera Heydricha byl ministerský předseda autonomní protektorátní vlády ing. Eliáš zatčen pro velezradu a zemězradu a odevzdán lidovému soudu německé říše k vynesení rozsudku. Zastupující říšský protektor zbavil současně zatčeného jeho úřadu.“





Protektorátní prezident
hostem v lázních.

